

Izginjajoči zaklad naših gora

Dnevni metulji

Malokatera skupina žuželk je tako opazna kot dnevni metulji. S svojo barvitostjo prav nič ne zaostajajo za cvetlicami in skupaj z njimi ustvarjajo neverjetno paletu barvnih odtenkov in kombinacij. Metulje kot pomemben del vrstne raznolikosti naših gora pogosto uporabljamo kot bioindikatorje ohranjenosti našega okolja. Kot opraševalci, rastlinojedci in vir hrane drugim živalim imajo tudi velik ekološki pomen, zato njihova številčnost in raznolikost kažeta na "dobro zdravje" ekosistema. In večji del naših gora je "zdrav", saj še vedno lahko opazujemo pisane množice metuljev na cvetočih gorskih tratah.

Ze bežnemu obiskovalcu naših gora ne more uiti veliko število temnorjavo obarvanih metuljev, ki se spreletavajo po bogato cvetočih travnikih nad gozdno mejo. To so rjavčki, rod *Erebia*, ki so na gorske razmere dobro prilagojeni. Njihova

temna barva jim daje prednost, ker se v jutranjem soncu hitreje ogrejejo, da lahko poletijo na zajtrk. Njihovo telo je na gosto prekrito z dlačicami, ki jim omogočajo preživetje v mrzlih nočeh. V Alpah je ta rod zastopan s skoraj štiridesetimi vrstami in med njimi jih

Besedilo: Rudi Verovnik

petnajst vrst srečamo tudi pri nas. Med najbolj prepoznavne sodi lorkovičev rjavček (*Erebia calcaria*), katerega večji del območja razširjenosti se nahaja prav v naših gorah – v zahodnem delu Karavank in v Julijskih Alpah. Ti majhni metulji imajo bleščeče svetlosivo obarvano spodnjo stran zadnjih kril in so pogosti predvsem na skalnatih travnikih južnih pobočij. Še bolj lokalno razširjen je triglavski rjavček (*Erebia pluto triglavensis*), ki se pri nas pojavlja le na meliščih nad višino 2100 metrov v okolici Triglava. Je izjemno prilagojen na ekstremne razmere in ko nebo prekrijejo oblaki, se skoraj uleže na tople kamen in čaka na nove sončne žarke.

V naših gorah se pojavljajo tudi zanimive vrste pisančkov, kot sta ruševni in travniški postavnež. Ruševni postavnež (*Euphydryas intermedia*) je razširjen le v zahodnem delu Karavank in v Julijskih Alpah. Najdemo ga v

Rdeči apolon (*Parnassius apollo*)

Foto: Rudi Verovnik

bolj vlažnih zavetrnih mestih v pasu ruševja, kjer raste kosteničevje – hranilna rastlina gosenic tega metulja. Za travniškega postavneža (*Euphydryas aurinia*) so vabljive bolj odprte, bogato cvetoče gorske trate. Pri nas se temno obarvana gorska oblika tega metulja pojavlja le v Julijskih Alpah. Pogosto ga srečamo skupaj z gorskim tratarjem (*Boloria pales*), ki ga prepoznamo po oranžni obarvanosti kril zgoraj. Ta vrsta je pri nas razširjena le v zahodnem delu Karavank in v Julijskih Alpah.

Med modrini najdemo v naših gorah nekaj zanimivih predstavnikov. Najpogostejši in tudi najbolj razširjen je modri graščičar (*Cyaniris semiargus*). Veliko bolj lokalno se pojavlja gorski mnogook (*Plebejus orbitulus*), ki je pri nas razširjen pretežno v zahodnih Julijskih Alpah in ga najlažje opazimo na travnikih v okolici Mangartske koče. Ti metulji so prepoznavni predvsem po belih lisah na spodnji strani zadnjih kril. Drugi posebej je borovničev mnogook (*Plebejus optilete*), ki ga najdemo na drugem koncu naših gora – na ovršju Pohorja. Gosenice metulja se hranijo z različnimi vrstami borovničevja, ki je glavna značilnost njihovega življenjskega prostora.

Prav posebno mesto zaseda rdeči apolon (*Parnassius apollo*), saj del risbe na njegovih krilih predstavlja tudi simbol markacij naših planinskih poti. Te rdeče lise so poleg velikosti glavni prepoznavni znak metulja. Nekoč je bil

pri nas razširjen v Alpah od Koroške do zahodne meje, pojavljal se je tudi v Škofjeloškem in Zasavskem hribovju. Žal je vrsta v zadnjih desetletjih postopoma izginila iz večjega dela nekdanjega območja razširjenosti in se pojavlja le še v zgornjem delu Soške doline in na okoliških gorah ter na robu Trnovske planote. Vrsta je v nižjih legah izginila predvsem zaradi zaraščanja življenjskega prostora, predvsem rastišč hranilne rastline njihovih gosenic – bele homulice (*Sedum album*), kar je v veliki meri povezano z zmanjšanjem paše drobnice od sredine dvajsetega stoletja dalje. Proces se z opuščanjem paše nadaljuje tudi v Soški dolini in na robu Trnovskega gozda, kjer je rdeči apolon postal že zelo redek. Tako se je še dobro desetletje nazaj na Sinjem vrhu spretetavalo na desetine teh prekrasnih metuljev, v zadnjih dveh letih pa jih sploh nismo več opazili. Na tem območju je verjetno eden od razlogov za izginevanje tudi prekomerna paša, saj metulji zaradi pomanjkanja cvetočih rastlin skoraj ne dobijo več nektarja, ki je nujen vir hrane za odrasle osebkke.

Zaraščanje predstavlja glavno težavo za rdečega apolona, saj se s tem procesom zmanjšujejo rastišča bele homulice, ki je pri nas edina hranilna rastlina gosenic tega metulja. Preostale bele homulice na zaraščenih mestih namreč niso primerne za hranjenje gosenic, saj se zaradi sence tla in rastline ne segrejejo zadosti, da bi se lahko gosenice dovolj časa prehranjevale. Z opuščanjem tradicionalne rabe na strmih, skalnatih traviščih in meliščih tako počasi ta simbol naših

gora izgubljam. Poleg navedenega so nekatere populacije rdečega apolona izginile še zaradi drugih posegov v okolje, kot sta na primer gradnja in širjenje cest, ter verjetno zaradi smučišč in z njimi povezane infrastrukture. Smučišča tudi sicer predstavljajo enega najbolj grobih posegov v gore, saj so zaradi preparacije terena poleti travišča vrstno zelo revna in ne predstavljajo ugodnega življenjskega prostora za gorske vrste metuljev. Dodatno težavo za rdečega apolona predstavljajo še zbiralci; lokalne populacije so namreč pogosto zelo majhne in prekomeren lov je lahko zanje usoden.

Poleg naštetega dnevne metulje v gorah ogrožajo tudi podnebne spremembe, saj se z dviganjem temperatur zmanjšuje njihov življenjski prostor, tako da se pomikajo vedno višje v gore. Ko dosežejo vrhove in grebene gora, jim zmanjka prostora in izumrejo. Zelo blizu tega sta že omenjeni triglavski rjavček in borovničev mnogook. Za slednjega je ključno ohranjanje odprtih pohorskih planjav, ki jih je mogoče vzdrževati z občasno košnjo in pašo.

Narava v naših gorah še ni alarmantno ogrožena, vendar nekatere vrste metuljev že izginjajo, še posebej tiste, ki so vezane na specifični življenjski prostor. Kako jih ohraniti? Preprosto: z bolj aktivnim varovanjem in ohranjanjem ustreznih rastišč hranilnih rastlin – bodisi s košnjo ali občasno pašo. Če nam uspe, bodo vsaj še naši otroci lahko uživali v njihovi raznovrstni lepoti ter videli, od kod pravzaprav izvira simbol markacij naših planinskih poti. 📍

Davo Karničar –
1st skiing from Mt. Everest

